

Inštitucionalizácia pamäťových a fondových zariadení
v 50. a 60. rokoch 20. storočia v okrese Rožňava
Príspevok k výskumu regionálnej kultúrnej politiky a kultúrnej stratégie
2. pol. 20. storočia na Slovensku

Pavol Tišliar

Prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra etnológie a muzeológie
Gondova 2
814 99 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: pavol.tisliar@uniba.sk

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2016, 4:2:75-85

Institutionalization of memory and archival institutions in the 1950s and 1960s in the Rožňava county : A contribution towards the study of regional policy and cultural strategy in mid-20th century Slovakia

This paper examines the institutionalization of memory institutions in the 1950s and the 1960s in the Rožňava region as an example of the preparation and implementation of government regional cultural policy in Slovakia. During this period, the government succeeded for the first time to lay the fundamentals of memory institutions such as libraries, archives and museums. This, however, was achieved with distinct political and ideological goals in mind which was reflected not only in cultural and educational activities of these institutions, but also in their collections. Additionally, the neglect that cultural issues had suffered in the previous decades resulted in the lack of qualified staff and location-related issues.

Key words: libraries, museums, archives, regional cultural policy, Rožňava region, 1950-1960

V rožňavskom okrese po oslobodení formálne pracovalo len niekoľko inštitúcií, ktoré možno charakterizovať ako inštitúcie kultúrneho charakteru. Početnejšie boli len miestne obecné knižnice, ktoré prežívali v rôznych podmienkach pri niektorých obecných úradoch, transformovaných po oslobodení v roku 1945 na miestne národné výbory, rovnako ako niekoľko archívov bývalých magistrátnych mestčiek. Z múzejných inštitúcií formálne fungovalo, či skôr lepšie povedané živorilo, mestské múzeum v Rožňave, spojené od roku 1943 s baníckym a hutníckym múzeom. Prechodom frontu však toto múzeum prišlo o podstatnú časť svojho zbierkového fondu, z čoho sa v najbližších rokoch nedokázalo spamätať a v auguste 1950 bolo definitívne zlikvidované.

Prakticky až do začiatku 50. rokov nebola v okrese Rožňava účinným spôsobom metodicky a systematicky riadená oblasť kultúry. Fondové inštitúcie, ktoré zotrvali, nerozvíjali žiadnu činnosť, respektíve ako v prípade mestského a banického múzea úplne zanikli. Podnetom k postupnému budovaniu nových základov kultúrnej politiky regiónov boli celoštátne zjazdy Komunistickej strany Československa (KSČ). Počnúc IX. Zjazdom KSČ sa popri iných záveroch venovala pozornosť aj tzv. „kultúrnej revolúcii“ a potrebe vychovávať v Československu „vlastnú inteligenciu“.¹

¹ VADEMECUM *osvetového pracovníka*. S. Bakoš (ed.). Bratislava : Osvetový ústav v Bratislave, 1987, s. 12-13.

V miestnej a regionálnej správe pôsobili národné výbory (miestne a okresné), ktoré si vytvárali osobitné odbory (referáty) školstva a kultúry, respektíve referáty pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu, kam bola zaradená aj oblasť kultúry a starostlivosť o jej jednotlivé zložky. V kompetencii Okresného národného výboru v Rožňave (ONV) tak postupne od začiatku 50. rokov bolo vykonávať štátny dozor nad okresným domom osvetu, okresnou ľudovou knižnicou a sieťou miestnych knižníc, okresným múzeom, sledovať stav kultúrnych a historických pamiatok, viesť evidenciu obecných kroník a i. a využívať všetky možnosti, ktoré takýto dozor a riadenie umožňovali pre osvetové účely. Archívy naproti tomu patrili pod dozor odboru vnútorných vecí jednotlivých národných výborov.

Systematickejší a plánovanejší prístup ku kultúre a kultúrnej politike v rožňavskom regióne začal, obdobne ako v iných regiónoch na Slovensku, prakticky až v 50. rokoch a znamenal postupne aj inštitucionalizovanie spomenutých pamäťových zariadení.

Knižnice

Z hľadiska kultúrnych zariadení sa na začiatku 50. rokov začala v okrese Rožňava ako prvá aktivizovať knižničná sieť. Po porade osvetových a knižných inšpektorov na Krajskom národnom výbore v Košiciach, ktorá sa konala 4. – 5. septembra 1951, boli prijaté základné opatrenia na vytvorenie okresnej ľudovej knižnice a čítárne v Rožňave. Rada ONV v Rožňave už 10. septembra 1951 rozhodla o poskytnutí vhodných priestorov, treba povedať, že skôr dočasných. Ešte koncom mesiaca bolo schválené systemizovanie miesta knihovníka Okresnej ľudovej knižnice v Rožňave.² Bola to priama reakcia na výnos Povereníctva informácií a osvetu č. 644/1951-3/2 z 30. marca 1951, ktorým sa mala na Slovensku zriadiť pevná sieť ľudových knižníc, pričom hlavnú rolu tu mali zohrávať predovšetkým okresné knižnice.

Okresná ľudová knižnica (OLK) v Rožňave plnila nielen funkciu riadiacej a metodickéj inštitúcie v okrese pre ostatné knižnice regiónu, ale jej úlohou bolo vykonávať aj funkciu miestnej ľudovej knižnice pre mesto Rožňava a dopĺňať svoj knižničný fond a rovnako aj fondy ostatných ľudových knižníc v okrese. Knižnica vznikla pri ONV v Rožňave spojením miestnej obecnej knižnice so štátnou doplnkovou knižnicou a putovnými knižnicami.³ Miesto knihovníka sa dočasne obsadilo už na konci septembra 1951 a ako stále vzniklo k 1. januáru 1952. Prevádzkovo bola OLK začlenená pod Okresnú osvetovú besedu, s ktorou spočiatku aj zdieľala spoločné priestory.⁴

Negatívne do činnosti knižníc zasiahlo v tomto období vyradovanie kníh z knižničných fondov, ktoré vtedajší režim považoval za nevhodný a metodické usmerňovanie budovania nových knižničných fondov. Takto boli vyradené v miestnych ľudových knižniciach stovky titulov, ktoré vyšli predovšetkým v medzivojnovom období a v období Slovenskej republiky (1939 – 1945).⁵ Cenzúra sa vykonávala v okrese Rožňava hlavne v prvej polovici 50. rokov, ale aj v nasledujúcom desaťročí, nielen prostredníctvom novozriadenej OLK, ale hlavne za súčinnosti referátu školstva, osvetu a telesnej výchovy ONV (inšpektorom kultúry). Cenzúra vplývala aj

² MVSR – Štátny archív v Košiciach, pobočka Rožňava (ďalej: ŠA Košice, p. Rožňava), f. Okresný národný výbor v Rožňave, 1945 – 1960 (ďalej f. ONV RV I.), rada ONV RV, záp. z 10. 9. a 24. 9. 1951

³ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, uznesenie rady ONV č. 879/1951-R.

⁴ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, záp. 24. 9. 1951, bod. 15.

⁵ ŠA Košice, p. Rožňava, f. Okresný národný výbor v Rožňave II., 1961 – 1990 (ďalej f. ONV RV II.), odbor kultúry, škat. 1958-64, sign. 302/1957. V roku 1957 sa vyradilo vyše 780 kníh, ktoré sa zaslali do Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach.

na personálnu oblasť ľudových knižníc, keď už v roku 1952 bolo v niektorých knižniciach vymenených viacero „nevyhovujúcich“ osôb, ktoré vykonávali aj funkciu knihovníka.⁶

Celkový stav miestnych knižníc bol v 50. rokoch mimoriadne kritický. Okrem vážnych priestorových problémov v mnohých netvoril knižničný fond ani 200 kníh. Je preto pochopiteľné, že tieto knižnice prakticky ani nemohli vykonávať svoju základnú výpožičnú činnosť a úplne stagnovali. Jednoducho chýbal záujem miestneho obyvateľstva o tieto zariadenia, keďže nebolo veľmi z čoho vyberať. Výška dotácií na nákup kníh bola spočiatku minimálna. Miesta knihovníkov neboli v drvivej väčšine miestnych knižníc systemizované. Zastávali ich takmer všade dobrovoľníci – dobrovoľní knihovníci, prípadne túto „agendu“ vykonával poverený pracovník z národného výboru. Tomu aj plne zodpovedali výsledky práce miestnych ľudových knižníc.

Vzhľadom k nedostatku kníh v knižničných fondoch bolo prvoradým cieľom doplniť knižnice „vhodnou literatúrou“. Presadzoval sa názor, že v jednotlivých knižniciach by sa mal budovať knižničný fond cielene, podľa predpisov: 15 % politickej, 25 % ostatnej náučnej literatúry, 20 % mládežníckej a 40 % beletrie, čomu mal zodpovedať nákup literatúry. Rovnako sa mali národné výbory postarať o vhodné umiestnenie knižníc. Mnohé totiž fungovali len v kanceláriách národných výborov. V roku 1954, keď bola dokončená základná evidencia kníh, narátali v celom okrese Rožňava len 29 578 kníh, z toho na OIK pripadalo 7 491 a počet čitateľov v okrese v tomto roku dosiahol 4 317, z toho 992 v okresnej knižnici.⁷ Z uvedenej štatistiky však nie je jasné, či to bol skutočný počet registrovaných čitateľov, alebo celkový počet výpožičiek. Situácia sa výraznejšie nelepšila ani v nasledujúcich rokoch, hoci počet miestnych ľudových knižníc postupne stúpala. V roku 1958 pracovalo v okrese 50 ľudových a 28 podnikových knižníc.⁸

V OIK v Rožňave koncom 50. rokov pracovali len dve pracovníčky na plný pracovný úväzok. Tie vykonávali nielen celú agendu miestnej knižnice, ale poskytovali aj metodickú a poradenskú činnosť pre ostatné ľudové knižnice v regióne (vydávali metodické listy pre knižnice) a vyradzovali aj spomenuté obsahovo „nehodné“ knihy. Okresná knižnica disponovala v tom čase jednou miestnosťou, ktorá slúžila ako priestor na vypožičiavanie kníh, ale tiež ako knižničný sklad a pracovňa, v ktorej sa knižničný fond odborne spracovával.⁹ Táto nevyhovujúca situácia sa začala meniť až v priebehu 60. rokov.

Pre činnosť knižníc vo všeobecnosti bol dôležitým medzníkom rok 1959, keď vstúpil do platnosti nový knižničný zákon, ktorý z inštitucionálneho hľadiska vytváral predpoklady na jednotnú sústavu knižníc.¹⁰ Ľudové knižnice (miestne, okresné a krajské) tvorili základ tejto sústavy a mali byť zriadené v každej obci, čo sa začalo v okrese Rožňava aj postupne naplňať. Už v roku 1963 pôsobilo v regióne 183 knižníc, z toho 89 ľudových a 50 školských. Ďalší plán rozvoja ľudových knižníc v rožňavskom okrese predpokladal do roku 1965 nákup literatúry a obohatenie knižničného fondu tak, aby na jedného obyvateľa pripadali aspoň tri knihy. Hoci sa tento plán nenaplnil, keďže ešte v roku 1967 na obyvateľa okresu pripadlo štatisticky len 2,5

⁶ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 9, kniha 19, záp. 29. júla 1952, uznesenie 390/1952-R.

⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 14, kniha 29, záp. 4. marec 1955, uznesenie č. 107-4/III-1955-Ra.

⁸ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., odbor kultúry, škat. 1958-64, sign. 302/1957, neusporiadaný fond.

⁹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 23, kniha 43, záp. 9. 2. 1959, org. 3557/59-Ra-52, bod 743. Počet kníh sa ku koncu roku 1958 zvýšil na 9868 zv.

¹⁰ Z. č. 53/1959 Zb. o jednotnej sústave knižníc z 9. 7. 1959.

knihy, knižničný fond sa predsa len postupne zväčšoval. V Okresnej knižnici v Rožňave tvoril fond ku koncu 60. rokov už takmer 30-tisíc zväzkov kníh.

Rozvoj rožňavskej okresnej knižnice ako inštitúcie bol preukazný v polovici 60. rokov vytvorením dvoch pobočiek okresnej knižnice, ktoré boli otvorené v Čučme a Nadabulej (neskôr pribudla aj tretia, na Vargovom poli – časť Rožňavy) a pracovalo tu už celkovo desať pracovníkov na plný a jeden pracovník na polovičný úväzok. Od roku 1967 pri okresnej knižnici pôsobila aj knižničná rada venujúca pozornosť rozvoju knižníc v okrese.¹¹

Popri miestnych ľudových knižniciach si osobitnú pozornosť zasluhujú aj mestské ľudové knižnice, ktoré sa v druhej polovici 60. rokov stali základom pre budovanie strediskových knižníc v okrese. Tie mali byť ústrednými knižnicami pre vymedzené spádové oblasti, v ktorých mali pôsobiť, na rozdiel od vidieckych ľudových knižníc, zamestnanci na pracovný úväzok.¹² Strediskové knižnice mali na starosť nákup literatúry, jeho spracovanie a cirkuláciu vo svojom obvode. Metodicky usmerňovali činnosť pridelených knižníc. Od roku 1967 sa postupne vytvorili strediskové knižnice v Štítniku a Revúcej, potom aj v Dobšinej, Brzotíne, Jelšave, Krásnohorskom Podhradí, Plešivci, Lubeníku, Slavošovciach, Jablonove a Gemerskej Polome.¹³ Z uvedeného je teda zrejme, že rozvoj knižníc nastal v okrese až vtedy, keď sa začala práca v týchto inštitúciách profesionalizovať a zároveň, keď sa začali systematickejšie vyčleňovať vyššie finančné čiastky na nákupy kníh do jednotlivých knižníc.

Múzeá v rožňavskom okrese

Dekrétom prezidenta republiky bol konfiškovaný rozsiahly majetok rodiny Andrássyovcov na Gemi, kaštieľ v Betliari, hrad Krásna Hôrka, ale tiež Mauzóleum v Krásnohorskom Podhradí. Tieto tri objekty sa stali základom tzv. Štátneho kultúrneho majetku Betliar.¹⁴ Hrad Krásna Hôrka a zrejme aj kaštieľ v Betliari boli začas v správe Eugena Sabola z Vlastivedného múzea v Košiciach,¹⁵ no Mauzóleum spočiatku patrilo pod správu Mestského národného výboru v Rožňave a pričlenené bolo k Štátnemu kultúrnemu majetku Betliar (ŠKM) až v roku 1960.¹⁶ Kaštieľ a potom aj hrad patrili neskôr Štátnemu lesnému závodu a do roku 1951 kaštieľ slúžil aj na štátnopolitické školenia marxizmu-leninizmu.¹⁷ Od roku 1952 bol v správe Národnej kultúrnej komisie a majetkový komplex získal štatút špecializovaného múzea. Významné pre tieto objekty sa stala jednak ochota vtedajších okresných politických orgánov podporovať snahy o ich využitie na kultúrne účely, ale predovšetkým odborná práca doc. Alžbety Günterovej-Mayerovej, ktorá sa od roku 1953 stala nakrátko správkyňou v Betliarskom kaštieli, kde sa ocitla po jej vysídlení z Bratislavy. Pôsobila tu do roku 1955 a prakticky jej zásluhou boli

¹¹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, komplexný rozbor činnosti Okresnej knižnice v Rožňave za rok 1966.

¹² ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., škat. 11 (1966-1972), neusporiadaný fond, správa o stave knižníc z 22. 4. 1968.

¹³ Tamže.

¹⁴ Kaštieľ v Betliari a hrad Krásna Hôrka boli vyhlásené za štátny kultúrny majetok v roku 1949 za pôsobenia A. Günterovej-Mayerovej v Národnej kultúrnej komisii. BARCZI, Július. Alžbeta Günterová-Mayerová – roky „vyhnanstva“ 1952 – 1955. In: *Monument revue*, roč. 1, 2013, č. 1, s. 29.

¹⁵ Tamže, s. 30.

¹⁶ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, zložka ŠKM Betliar – komplexné správy od roku 1964.

¹⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., odbor kultúry 1974-1976, neusporiadaný archív, komplexný rozbor ŠKM Betliar za rok 1973.

spomenuté objekty pretvorené na múzejné zariadenia v pravom slova zmysle.¹⁸ Hrad Krásna Hôrka pritom nadviazal na niekdajšie múzejné aktivity rodiny Andrássyovcov, keď tu už od roku 1867 boli inštalované a záujemcom sprístupnené časti ich rodových zbierok. Dionýz Andrássy na počesť svojej manželky zriadil tzv. Františkino múzeum a vystavil v niekoľkých miestnostiach jej osobné veci.¹⁹

Od roku 1958 správu nad spomenutými objektmi prevzal ONV v Rožňave.²⁰ Po sprístupnení kaštieľa a ostatných objektov komplexu verejnosti sa až do roku 1960 expozícia podstatnejšie nemenila. Až na základe pracovnej porady z 24. – 26. októbra 1960, ktorej sa zúčastnili odborníci z viacerých vedných odborov, sa pristúpilo k príprave vytvorenia novej expozície. Z hľadiska charakteru múzejného komplexu sa riešili dve základné koncepcie: 1. chápať objekt kaštieľa ako poľovnícky kaštieľ bývalých majiteľov, alebo 2. ako múzeum nábytkovej kultúry obdobia feudalizmu. Pracovná skupina sa priklonila k druhému variantu a ŠKM Betliar bol napokon do celoslovenskej siete múzeí zaradený ako múzeum ukážky dobovej bytovej kultúry. Zbierkový materiál, ktorý bol všeobecného, najmä archeologického charakteru, mal byť predisponovaný do Okresného múzea v Rožňave. Predpokladalo sa tiež využitie prenajatých miestností, ktoré využíval v tej dobe ešte Okresný archív v Betliari.²¹ Profil múzea bol v roku 1963 v rámci siete múzeí napokon stanovený takto: a) kaštieľ v Betliari mal dokumentovať spôsob bývania a život šľachty na Gemeri; b) hrad Krásna Hôrka ako hradné múzeum dokumentoval zachovalými interiérmi a exteriérmi, výzbrojou a výstrojom stredoveký hrad; c) Mauzóleum ako architektonická pamiatka malo dokumentovať architektúru svojho obdobia. Zbierkový fond múzea bol na 85 % uložený v expozícii jednotlivých objektov a len malá čiastka (hlavne numizmatická a archeologická zbierka) bola uložená v depozitároch.²²

Zachovali sa záznamy o niektorých zásahoch do pôvodnej inštalácie v kaštieli a na hrade Krásna Hôrka, medzi ktorými sa vymieňalo viacero zbierkových predmetov. Hrad mal priority obsahovať materiál datovaný približne do konca 18. storočia.²³ V ŠKM Betliar sa postupne vyprofilovali dva odbory: pre históriu (neskôr umelecko-historický odbor s odd. umelecko-historickým a historickou knižnicou, odd. osvetové), pre botaniku (neskôr prírodovedný odbor s odd. botaniky a dendrológie, odd. fauny a poľovníctva) a osobitne stálo hospodárske oddelenie spravujúce majetkový komplex.²⁴ V budúcnosti sa predpokladalo aj väčšie využitie parku kaštieľa Betliar vytvorením menšej zoologickej záhrady a začiatkom 70. rokov sa spomínal zámer vytvorenia „skanzenu bývania ľudu v Betliari“.²⁵

Samotné expozície v ŠKM Betliar boli tvorené konfiškovanými zbierkami Andrássyovcov. Múzeum, vzhľadom na svoj charakter, nemalo vymedzenú zbernú oblasť a nebolo ani poverené konať ďalšiu akvizičnú činnosť. Už tesne po sprístupnení všetkých troch objektov sa postupne návštevnosť vyšplhala ročne na priemer 160-tisíc v kaštieli, 150-tisíc na hrade a 85-tisíc v mauzóleu. Z pohľadu cestovného ruchu to boli bezpochyby najnavštevovanejšie

¹⁸ Tamže.

¹⁹ MARÁKY, Peter. *Múzeá s celoslovenskou pôsobnosťou*. Bratislava : Dajama, 2012, s. 47.

²⁰ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný archív, zložka ŠKM Betliar – komplexné správy od roku 1964.

²¹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 19, kniha 1963/9, záp. 28. 6. 1963, Org. 2140/1960

²² ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, kartónové dosky č. 18 – múzeá a pamätné izby, previerka z roku 1972.

²³ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 19, kniha 1963/9, záp. 28. 6. 1963, Org. 2140/1960

²⁴ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 27, kniha 1965/1, záp. 22. 1. 1965, Org. 1064/65, bod 196; f. ONV RV, odbor kultúry 1974-1976, komplexný rozbor ŠKM Betliar za rok 1973.

²⁵ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., odbor kultúry, škat. 1958-64, bez sign.

miesta v rožňavskom regióne.²⁶ V tomto múzejnom komplexe pracovalo začiatkom 70. rokov už 22 pracovníkov, no okrem riaditeľa a odbornej botaničky nemali ostatní vysokoškolské vzdelanie. Prevládalo len základné vzdelanie.²⁷

Okrem ŠKM Betliar pôsobilo v regióne aj múzeum v Rožňave. Založené bolo v roku 1902 ako banícke a hutnícke múzeum a v roku 1905 si postavilo vlastnú účelovú budovu, v ktorej pretrvalo celú prvú polovicu 20. storočia.²⁸ Prakticky v rovnakom čase vzniklo aj Mestské múzeum v Rožňave, ktoré založil Rožňavský kultúrny spolok a spočiatku sídlilo v Mestskom dome.²⁹ Obe múzeá boli sprístupnené verejnosti v roku 1912.³⁰ Počas maďarskej okupácie bola v roku 1943 uzavretá dohoda o spojení oboch inštitúcií. Po prechode frontu a spomenutej „strate“ najmä národopisnej zbierky, múzeum od roku 1945 stagnovalo a v roku 1950 zaniklo. Budovu múzea získali do prenájmu Gemerské železorzudné bane a slúžila dočasne ako učilište pre baníckych učňov.³¹ Už tesne po zániku múzea však začali vznikať návrhy na jeho obnovu. Po mnohých problémoch sa ho napokon podarilo v rokoch 1955/1956 sprevádzkovať v pôvodnej budove a otvoriť verejnosti. V roku 1959 získalo múzeum popri hlavnej budove vedľajšiu budovu sirotinca, sčasti aj na administratívne a depozitárne účely.³² Znovu otvorené múzeum bolo oficiálne Okresným múzeom v Rožňave a až do roku 1960 pracovalo pod správou ONV v Rožňave. Na základe nového zákona o národných výboroch prešlo múzeum do správy Mestského národného výboru v Rožňave, kde zotrvalo de facto ako mestské múzeum do roku 1963, čo sa negatívne prejavovalo najmä pomerne nízkym finančným rozpočtom a do značnej miery znemožňovalo jeho ďalší rozvoj.³³

Múzeum v Rožňave malo od svojho opätovného otvorenia vlastivedný charakter s osobitným akcentom na regionálne baníctvo a hutníctvo Gemera. V tejto oblasti malo územnú pôsobnosť nielen pre okres Rožňava, ale aj pre okres Košice. Od roku 1965 potom aj pre okres Spišská Nová Ves.³⁴ Múzeum bolo podľa prijatého organizačného poriadku strediskom múzejnej a vlastivednej práce a z poverenia ONV poskytovalo odbornú pomoc múzeám v Betliari, Krásnohorskom Podhradí (hrad a mauzóleum), ale aj pamätným izbám, ktoré sa v okrese Rožňava začali zakladat' v 60. rokoch. Najstaršou bola Pamätná izba P. J. Šafárika v Kobeliarove (sprístupnená 21. júna 1961). V roku 1962 vznikla pamätná izba v Revúcej ako pripomienka na prvé slovenské gymnázium. V Čiernej Lehote bola v roku 1964 inštalovaná Pamätná izba SNP (Slovenského národného povstania), dokumentujúca partizánsku činnosť v okolí obce

²⁶ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., odbor kultúry 1974-1976, neusporiadaný fond, komplexný rozbor ŠKM Betliar za rok 1973.

²⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, neusporiadaný fond, kartónové dosky č. 18 – múzeá a pamätné izby, previerka z roku 1972.

²⁸ ŠA Košice, p. Rožňava, f. Okresné múzeum v Rožňave, 1896 – 1960 (ďalej f. OMR), bez sign.; TICHÝ, Koloman. Rožňavské múzeá. In: *Múzeum*, roč. 2, 1956, č. 3-4, s. 62.

²⁹ REŤKOVSKÝ, Miroslav. Dejiny a súčasnosť Banického múzea v Rožňave. (K deväťdesiatemu výročiu vzniku rožňavského múzea). In: *Múzeum*, roč. 37, 1992, č. 4, s. 24.

³⁰ TICHÝ, ref. 28, s. 63.

³¹ TIŠLIAR, Pavol. Inštalčný plán prvej expozície Okresného múzea v Rožňave. In: *Gemer-Malohont, Zborník Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote*, roč. 11, 2015, s. 185; CSOBÁDI, Jozef. Rozvoj múzejníctva v okrese Rožňava II. In: *Zborník. Rožňava : Banícke múzeum v Rožňave*, 1985, s. 6.

³² LABANCZ, Štefan. Slávnostný príhovor. In: *Konferencia Banického múzea : K 70. výročiu jeho založenia*. Rožňava : vyd. ?, 1973, s. 13; tiež CSOBÁDI, ref. 31, s. 13.

³³ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 19, kniha 1963/9, záp. 28. 6. 1963, Org. 2140/1960

³⁴ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 27, kniha 1965/1, záp. 22. 1. 1965, Org. 1064/65, bod 196.

počas 2. svetovej vojny. Ďalšie pamätne izby vznikali v okrese Rožňava v 70. a 80. rokoch.³⁵ Pamätne izby boli sprvu v správe múzea, ale pripravovalo sa ich prevzatie do správy miestnymi národnými výbormi, čo z hľadiska ich fungovania znamenalo skôr stagnáciu. Náplň, inštaláciu, ako aj ďalšiu odbornú činnosť týchto pamätných izieb však aj naďalej poskytovalo múzeum v Rožňave.³⁶ Zachovaný perspektívny *Plán rozvoja Vlastivedného múzea v Rožňave do roku 1970*, pochádzajúci z roku 1963, predpokladal, že v budúcnosti mali patriť pod riadenie múzea aj ostatné múzejné zariadenia na území okresu, a to vrátane kaštieľa v Betliari, hradu Krásna Hôrka a mauzólea.³⁷ Tieto ambície však neboli naplnené, hoci mauzóleum v čase vzniku Okresného múzea v Rožňave, v roku 1956, určitý čas skutočne pôsobilo v jeho správe.³⁸

Okresné múzeum v Rožňave bolo v roku 1963 premenované na Banické múzeum v Rožňave a patrilo znovu pod správu ONV v Rožňave.³⁹ Z hľadiska organizácie múzea je treba ešte spomenúť získanie budovy bývalej Obrazárne Andrásyovcov v Krásnohorskom Podhradí, ktorú získalo múzeum do správy v roku 1967. Táto budova slúžila od svojho vzniku v roku 1909 na galerijné účely.⁴⁰ Po pamiatkovej obnove, ktorá trvala do roku 1975, tu bola inštalovaná a od roku 1978 sprístupnená národopisná expozícia.⁴¹

Múzeum v Rožňave malo začiatkom 60. rokov systemizovaných šesť miest,⁴² pričom len riaditeľ mal ukončenú Vyššiu pedagogickú školu a orientoval sa v odbore história. Ďalší dvaja pracovníci mali maturitu a pôsobil tu jeden konzervátor – stolár a dve dozorkyne, upratovačky /dozorkyne boli aj upratovačky?/. Pri múzeu pracoval 7-členný poradný zbor riaditeľa, ktorý nahrádzal okresnú muzeálnu radu pri ONV v Rožňave.⁴³

Prvá expozícia múzea z roku 1956 dlho nevydržala. Už po zmene riaditeľa v roku 1958 sa začala postupne upravovať a meniť.⁴⁴ Od roku 1961 pribudli k pôvodne piatim výstavným miestnostiam nové časti expozície v ďalších troch miestnostiach. Tematicky však ostala pôvodná koncepcia: a) živá a neživá príroda, b) časť archeologická, c) banská technika, d) historická a národopisná časť so silnejším akcentom na banické tradície regiónu. Múzeum vykazovalo od 60. rokov pomerne aktívnu výstavnícku činnosť. Od nástupu nového riaditeľa do roku 1963 múzeum usporiadalo 13 tematických, zväčša ideologicky motivovaných výstav, ako napríklad „Budovanie socializmu v okrese“, „SNP v našom okrese“, „Národopisná výstava v Rejdovej“, „40 rokov KSC“, „Čo dáva geológia nášmu národnému hospodárstvu“, „Poznáte dobre prírodu“, „Východoslovenské železiarne“, „Život občanov cigánskeho pôvodu“ a iné. Spoluprácou so školskými zariadeniami sa úspešne darilo zvyšovať návštevnosť múzea. Kým

³⁵ CSOBÁDI, Jozef. Vznik, charakter a obsah múzejných zariadení nižšieho typu v okrese Rožňava. In: *Zborník. Rožňava : Banické múzeum v Rožňave*, 1984, s. 12-18.

³⁶ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., odbor kultúry, škat. 1973, neusporiadaný fond, Kult. V 14-01/1973

³⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., rada ONV RV, škat. 19, kniha 1963/9, záp. 28. 6. 1963, Org. 2140/1960

³⁸ ŠA Košice, p. Rožňava, f. OMR, sign. č. 100/1957; TIŠLIAR, ref. 31, s. 195.

³⁹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, škat. č. 18, správa zo 6. 7. 1972.

⁴⁰ 100 rokov Andrásyho obrazárne v Krásnohorskom Podhradí. In: *Múzejné noviny*. Banické múzeum v Rožňave, december 2009, s. 1.

⁴¹ CSOBÁDI, Jozef – SZABÓ, Lórant a kol. Expozície Banického múzea v roku storočného jubilea. In: *Banické múzeum v Rožňave. 1902 – 2002*. Rožňava : Banické múzeum v Rožňave, 2002, s. 60.

⁴² V roku 1966 už osem pracovníkov. Banické múzeum Rožňava. In: *Múzeum*, Výročné zprávy o činnosti slovenských múzeí za rok 1966, roč. 7, 5/1967, č. 7, s. 52.

⁴³ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., odbor kultúry, škat. 1958 – 64, správa o prieskume Banického múzea 17. a 18. apríla 1963.

⁴⁴ TIŠLIAR, ref. 31, s. 195.

v roku 1956 múzeum vykazovalo len 4 768 návštevníkov, do roku 1962 sa tento počet zvýšil viac ako 4-násobne, na takmer 21-tisíc.⁴⁵

Úspešné bolo rožňavské múzeum pri spolupráci s dobrovoľníkmi, ktorí sa združovali vo vlastivedných krúžkoch. V roku 1963 bol registrovaný vyše 80-členný kolektív dobrovoľníkov, ktorí pracovali v šiestich odborných sekciách: speleologickej, botanickej, astronomickej, bansko-hutnickej, geologickej a turistickej.⁴⁶ Mimoriadne úspešná bola najmä astronomická sekcia, ktorej aktivity viedli v roku 1969 k vzniku Ľudovej hviezdárne *Uránia* v Rožňave.⁴⁷ Napriek tomu múzeum nevykazovalo a ani nevykonávalo vedecko-výskumnú činnosť. Na akvizícii sa významne podieľali najmä dobrovoľníci, vďaka ktorým sa začal už od vzniku múzea postupne dopĺňať skromný zbierkový fond múzea, vznikajúci takmer úplne od začiatku. Novú expozíciu dejín baníctva a hutníctva otvorili 27. júna 1967.⁴⁸ V metodologickej a poradenskej činnosti sa potom múzeum angažovalo na začiatku 70. rokov na realizácii izieb a kútikov revolučných tradícií v okrese, najmä na základných a stredných školách.⁴⁹ K činnostiam Banického múzea v Rožňave patrila aj metodická starostlivosť o obecné kroniky, ktorú vykonávalo od roku 1961.⁵⁰

K múzejným aktivitám rožňavského regiónu v sledovanom období možno ešte spomenúť miestnu iniciatívu v Revúcej (hlavne v osobe miestneho správcu pamätnej izby, predsedu školskej komisie a učiteľov základnej a strednej všeobecno-vzdelávacej školy), ktorá sa v roku 1967 usilovala o vznik *Literárneho múzea Gemera*. Toto literárne múzeum malo mať zbernú oblasť na území Gemera a Malohontu. Z hľadiska zbierok sa zamýšľalo orientovať predovšetkým na rukopisy, zvyšky starých knižníc a publikovaný materiál, ale tiež dokumentovať školstvo na Gemeri a jednotlivé osobnosti, ktoré tu žili. Múzeum plánovalo spolupracovať a koordinovať svoju činnosť s Literárnym archívom Matice slovenskej v Martine. Podľa navrhovanej koncepcie tu mala byť využitá existujúca Pamätná izba prvého slovenského gymnázia a dominantou zbierok štúrovské obdobie. Projekt sa však v tomto období nerealizoval, hoci sa touto zaujímavou myšlienkou zaoberalo aj rokovanie komisie pre literárne múzeá Slovenskej rady pre múzeá a galérie (SRMG).⁵¹

Archívy

Rožňava sa stala spádovou oblasťou aj pri organizácii regionálneho archívu. Okresný archívár začal v Rožňave pôsobiť od 1. apríla 1952, a to nielen pre okres Rožňava, ale spočiatku aj pre okresy Revúca a Moldava nad Bodvou.⁵² Jeho úlohou bolo vykonávať najmä predarchívnu starostlivosť, ale zároveň aj pripraviť súpis archívov a archívnych fondov, súpis spisového materiálu k robotníckemu hnutiu a zabezpečiť zvoz cirkevných matrik a ich odovzdanie Krajskému archívu v Košiciach. Spočiatku sa okresný archívár angažoval najmä do vyhľadávania

⁴⁵ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., odbor kultúry, škat. 1958 – 64, neusporiadaný fond, správa o prieskume Banického múzea 17. a 18. apríla 1963.

⁴⁶ Tamže.

⁴⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, komplexný rozbor činnosti Ľudovej hviezdárne *Uránia* za rok 1973. Hviezdáreň oficiálne vznikla k 1. januáru 1969.

⁴⁸ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, kart. č. 18, správa zo 6. 7. 1972.

⁴⁹ CSOBÁDI, ref. 35, s. 12-18.

⁵⁰ CSOBÁDI, ref. 31, s. 15.

⁵¹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV II., neusporiadaný fond, škat. č. 18, koncepcia literárneho múzea Gemera v Revúcej.

⁵² Vytvorenie okresného archívu bolo odsúhlasené radou ONV na základe výnosu Povereníctva vnútra zo 6. decembra 1951, Arch.055.8-SAK-1951/21.

vhodných priestorov pre umiestnenie okresného archívu.⁵³ Tie neboli vyriešené v priebehu roku 1952, a to napriek tomu, že ONV vyplývala táto povinnosť podľa *Dočasných smerníc pre zriadenie okresnej archívnej služby*.⁵⁴ Keďže ONV v Rožňave nedisponoval ani na začiatku roku 1953 vhodnými miestnosťami, okresný archivár navrhol vytvoriť archív v budove bývalého banického múzea, ktorá bola v tom čase už uvoľnená Gemerskými železornými baňami. Ako sme spomenuli vyššie, práve v tomto období vznikla iniciatíva za znovuoživenie Banického múzea v Rožňave, tentoraz ale ako okresného vlastivedného múzea. V tejto iniciatíve sa angažoval nielen Mestský národný výbor v Rožňave, ale záujem bol plne podporovaný aj Radou ONV v Rožňave. Okresný archivár preto navrhoval, aby obe tieto inštitúcie sídlili spoločne v jednej budove, čím by sa vo svojej odbornej činnosti vedeli vhodne dopĺňať.⁵⁵ Tento zámer sa však neuskutočnil pravdepodobne nielen z dôvodu problémov, ktoré sa dotýkali budovy bývalého banického múzea, ktorá bola ako-tak pripravená (rekonštruovaná) na umiestnenie múzea až v neskorších rokoch, ale aj z dôvodu potreby urýchlene riešiť umiestnenie okresného archívu. Hľadalo sa preto iné riešenie, ktoré napokon vyústilo do myšlienky využiť niektoré miestnosti v kaštieli Betliar. Stalo sa tak až v priebehu roku 1954, keď archív získal osem miestností v betliarskom kaštieli, kde sa mal postupne sústreďovať archívny materiál z celého okresu.⁵⁶

V rožňavskom okrese pracovali ďalšie štyri mestské archívy, na ktoré dozeral a metodicky ich začal riadiť okresný archivár. Boli to archívy v Rožňave, Dobšinej, Plešivci a Štítniku a patrili sem potom aj dva z bývalého revúckeho okresu, v Revúcej a Jelšave. Spravovali ich príslušné miestne národné výbory. Tieto bývalé magistrátne archívy aj z pohľadu dejín regiónu predstavovali najbohatší a ťažiskový historický materiál. V okrese sa začiatkom 50. rokov nachádzal aj archív v Krásnohorskom Podhradí, v ktorom boli umiestnené písomnosti rodu Andrassy, materiál hospodárskeho a historického významu spätý s dejinami rožňavského regiónu. Tento archív bol v kompetencii Povereníctva pôdohospodárstva a už v roku 1952 sa začali šíriť informácie o tom, že povereníctvo by chcelo tento archívny súbor previezť na Spiš. Na žiadosť okresného archivára Rada ONV v Rožňave zaujala jednoznačné negatívne stanovisko k prípadnému prevozu historického materiálu mimo okresu.⁵⁷ V roku 1955 sa však tieto informácie potvrdili, keď Povereníctvo vnútra – Slovenská archívna správa v Bratislave požiadala o premiestnenie archívov rodiny Andrassyovcov do pobočky Pôdohospodárskeho archívu v Levoči. Napriek všetkým protestom Rady ONV v Rožňave, argumentom A. Günterovej-Mayerovej a ďalších, skončili tieto písomnosti v levočskom archíve.⁵⁸

Archívy spočiatku neboli vnímané prioritne ako pamäťové inštitúcie. Skôr prevažoval názor, že je to len „prívesok“ úradov verejnej správy. Ich hlavnou činnosťou bola kontrola registratúr úradov a zabezpečovanie vyradovania spisov, ktorým uplynula lehota uloženia v jednotlivých spisovniach. Plán činností okresného archívu tesne po jeho oficiálnom vzniku síce spomínal, no zrejme v skutočnosti veľmi nepočítal s bádateľmi, spracovaním a sprístupnením archívnych dokumentov pre odbornú či laickú verejnosť. Navyše sa tu spočiatku nevytváral žiadny priestor

⁵³ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 9, kniha 19, záp. z 22. júla 1952, bod 3. Plán činnosti okresného archivára rada ONV RV schválila uznesením č. 377/52-R

⁵⁴ KNV – referát pre veci vnútorné III/Arch.055.8-SAK-1952-IV/18 z 19.8. 1952.

⁵⁵ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 9, kniha 21, záp. 24. januára 1953.

⁵⁶ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 12, kniha 25, záp. 5. 2. 1954. Rada ONV jeho umiestnenie prerokovala 30. 8. 1953 uznesením 432-20/8-1953-R.

⁵⁷ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 9, kniha 19, záp. z 22. júla 1952, bod 3. Plán činnosti okresného archivára rada ONV RV schválila uznesením č. 377/52-R

⁵⁸ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., rada ONV RV, škat. 15, kniha 30, záp. 21. 5. 1955, bod 260.

pre reálnu inštitucionalizáciu okresného archívu v tom pravom slova zmysle. V tomto čase ešte okresný archív totiž nemal ani vlastné priestory, teda ani nemohol sústrediť na jedno miesto archívne celky dokumentujúce dejiny regiónu. Nešlo pritom len o „stôl a stoličku pre okresného archivára“, ale tento problém treba vnímať predovšetkým z hľadiska vytvorenia archívu ako verejno-právnej inštitúcie, ktorá by popri vhodných priestoroch na správu a ochranu archívneho dedičstva mala ambície budovať vlastnú vedeckú knižnicu regionálneho a nadregionálneho charakteru a napomáhať spracovaním a sprístupňovaním archívnych prameňov dokumentovať regionálne dejiny. Všetky archívy v okrese Rožňava boli chápané predovšetkým ako súčasť vnútornej správy, spočiatku bez priamej reflexie na poslanie archívov ako kultúrnych inštitúcií. Záviselo od konkrétnej osoby archivára pri mestských archívoch, či sa archívy vôbec pustili aj do usporiadania archívnych celkov, alebo len kontrolovali ich stav uloženia a prijímali do mestských archívov vytriedené dokumenty z jednotlivých registratúr.

Vnímanie archívov z pohľadu verejnej a štátnej správy azda najlepšie vystihuje vyjadrenie okresného archivára zo začiatku roku 1953, ktorý uviedol: „*mnohí funkcionári vidia v archívoch len zbytočné hrby papiera, ktoré zničiť a odstrániť treba. ...takéto a podobné nazieranie na archívy nielen škodí archívnej práci, ale protiví sa i zásadám ...smerujúcim na pozdvihnutie archívnej služby, na záchranu archívneho spisového materiálu z vedeckých a bádateľských dôvodov. Preto je žiadúce, aby v prvom rade a nadovšetkým funkcionári ľudovej správy pochopili význam archívnej služby a prácu archívnych pracovníkov všemožne podporovali.*“⁵⁹

Okresný archív sa snažil už od svojho vzniku so striedavým úspechom získať v regióne aj písomnosti dôležitejších podnikov a spolkov.⁶⁰ Darilo sa mu to viac v prípade zaniknutých spolkov, ktoré okresný archivár ako-tak dokázal podchytiť. Z podnikových registratúr sa do okresného archívu dostalo len minimum archívnych dokumentov.

Práca a charakter archívov na Slovensku, ale rovnako aj múzeí a knižníc, bola negatívne ovplyvňovaná v 50. rokoch najmä sovietskymi „vzormi“ týchto inštitúcií a ich činnosťou. Ďalším negatívnym zásahom bolo politické vnímanie fondových inštitúcií a nástup ideologizácie. Keďže knižnice, archívy a múzeá boli vnímané aj ako súčasť osvetových zariadení, podieľali sa na štátnej ideologizácii spoločnosti. Banícke múzeum v Rožňave začalo pri akvizičnej činnosti získavať a zbierať aj pozostatky robotníckeho hnutia v regióne, dokumentovať socialistickú výstavbu. Okresný archív zabezpečoval dokumenty k dejinám KSČ a robotníckeho hnutia. Knižnice mali „predpísaný“ podiel politickej literatúry, vyradzovali literatúru „závadného“ obsahu. V okrese pôsobil okresný osvetový dom, ktorý spoločne s odborom kultúry (referát/odbor školstva, osvetu a telesnej výchovy, školstva a kultúry) ONV v Rožňave a jednotlivými miestnymi národnými výbormi budoval sieť osvetových besied, izieb a klubovní. Podieľal sa tiež na usmerňovaní ľudovej umeleckej tvorivosti, mimoškolskej činnosti a práci rôznych krúžkov. V regióne pôsobila Stála gemerská ochotnícka scéna. Za pozitívne treba bezpochyby vnímať vytvorenie jednotnej siete knižníc, ustálenie okresného archívu a múzeí v Betliari (Krásnej Hôrke) a Rožňave. Z pohľadu inštitucionalizácie kultúrnych, fondových a pamäťových zariadení tak možno jednoznačne 50. a 60. roky 20. storočia označiť za roky zakladateľské.

⁵⁹ ŠA Košice, p. Rožňava, f. ONV RV I., Rada ONV RV, škat. 11, kniha 23, Záp. 20. 8. 1953, značka I-052.6-1953/53-Ka, bod 603.

⁶⁰ Tamže.

Zoznam prameňov a literatúry (Sources)

Archívne pramene:

MVSR – Štátny archív v Košiciach, pobočka Rožňava:

- f. Okresný národný výbor v Rožňave, 1945 – 1960
- f. Okresný národný výbor v Rožňave II., 1961 – 1990

Literatúra:

- 100 rokov Andrásyho obrazárne v Krásnohorskom Podhradí. In: *Múzejné noviny*. Banícke múzeum v Rožňave, december 2009, s. 1.
- Banícke múzeum Rožňava. Výročné zprávy o činnosti slovenských múzeí za rok 1966. In: *Múzeum*, roč. 13, 1967, č. 5, s. 52.
- BARCZI, Július. Alžbeta Günterová-Mayerová – roky „vyhnanstva“ 1952 – 1955. In: *Monument revue*, roč. 1, 2013, č. 1, s. 28-33. ISSN 1338-807X.
- CSOBÁDI, Jozef – SZABÓ, Lórant a kol. Expozície Baníckeho múzea v roku storočného jubilea. In: *Banícke múzeum v Rožňave. 1902 – 2002*. Rožňava : Banícke múzeum v Rožňave, 2002, s. 24-60. ISBN 978-80-968688-3-7.
- CSOBÁDI, Jozef. Rozvoj múzejníctva v okrese Rožňava II. In: *Zborník*. Rožňava : Banícke múzeum v Rožňave, 1985, s. 5-23.
- CSOBÁDI, Jozef. Vznik, charakter a obsah múzejných zariadení nižšieho typu v okrese Rožňava. In: *Zborník*. Rožňava : Banícke múzeum v Rožňave, 1984, s. 12-18.
- LABANCZ, Štefan. Slávnostný príhovor. In: *Konferencia Baníckeho múzea : K 70. výročiu jeho založenia*. Rožňava, 1973, s. 1-20.
- MARÁKY, Peter. *Múzeá s celoslovenskou pôsobnosťou*. Bratislava : Dajama, 2012. ISBN 978-80-8136-004-6.
- REŤKOVSKÝ, Miroslav. Dejiny a súčasnosť Baníckeho múzea v Rožňave. (K deväťdesiatemu výročiu vzniku rožňavského múzea). In: *Múzeum*, roč. 37, 1992, č. 4, s. 23-27. ISSN 0027-5263.
- TICHÝ, Koloman. Rožňavské múzeá. In: *Múzeum*, roč. 2, 1956, č. 3-4, s. 62-68. ISSN 0027-5263.
- TIŠLIAR, Pavol. Inštalačný plán prvej expozície Okresného múzea v Rožňave. In: *Gemer-Malobont, Zborník Gemersko-malobontského múzea v Rimavskej Sobote*. roč. 11, 2015, s. 184-196. ISBN 978-80-85134-43-8.
- VADEMECUM osvetového pracovníka. S. Bakoš (ed.). Bratislava : Osvetový ústav v Bratislave, 1987.